

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.74.41-62>

УДК 72.01

Дерпа Роман Вікторович,

аспірант кафедри теорії архітектури і архітектурного проектування

Київського національного університету будівництва і архітектури

derpa_rv@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7386-6591>

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІДЕНТИЧНОСТІ АРХІТЕКТУРИ

Анотація: Об'єктом дослідження є садибна забудова як урбаністичне середовище малого масштабу. Основна гіпотеза дослідження полягає в можливості створення комплексної теоретико-методологічної моделі, що забезпечує оцінювання, характеристику та управління архітектурною ідентичністю середовища.

Розв'язувана проблема полягає у відсутності системного підходу до збереження та розвитку архітектурної ідентичності в умовах урбанізації та глобалізації, зокрема браку кількісних індикаторів та інтегрованої методики, здатної поєднати соціокультурні, економічні, містобудівні та природно-кліматичні аспекти.

У результаті дослідження було розроблено міждисциплінарну методологію, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу, зокрема просторові заміри, анкетування, фокус-групи, інтерв'ювання тощо. Запропоновано модель взаємодії параметрів ідентичності (соціокультурних, економічних, просторово-урбаністичних та природно-кліматичних) і систему індикаторів оцінювання, розподілених на кількісні та якісні. Модель протестовано на 5 кейсах у різних культурних середовищах.

Інтерпретація результатів базується на розумінні архітектурної ідентичності як динамічного, адаптивного і водночас глибоко локалізованого явища. Завдяки цьому вдалося подолати вузько дисциплінарний підхід та сформувати цілісну методику.

Особливостями отриманих результатів є комплексність моделі, її масштабованість (від будівлі до міста) та аналітична керованість, що дає змогу інтегрувати ідентичність у містобудівні стратегії. Розроблена методологія дозволяє підвищити якість життєвого простору та емоційну прив'язаність мешканців.

Отримані результати можуть застосовуватись у сфері міського планування, архітектурного проектування та культурної політики, особливо в умовах трансформації середовища. Методика придатна для адаптації в громадах за

наявності мінімальних ресурсів – за умови цифровізації збору даних та підтримки локальних ініціатив.

Ключові слова: збереження; розвиток; архітектурна ідентичність; автентичність; культурна спадщина; локальна ідентичність; глобалізація; урбанізоване середовище.

Постановка проблеми. У сучасну епоху глобалізації та інтенсивного технологічного розвитку архітектурна практика дедалі частіше стикається з ризиком уніфікації простору, втрати унікальних рис місцевих середовищ та нівелювання історико-культурного контексту. Саме тому проблема збереження та розвитку ідентичності архітектури стає все більш актуальною для наукової думки. Ідентичність архітектури не є суто естетичною категорією – вона охоплює історичні, соціальні, культурні, економічні та природно-кліматичні аспекти, які формують неповторність середовища та відображають колективну пам'ять і цінності суспільства.

Наукові дослідження у цій сфері є важливими, оскільки дозволяють глибше зрозуміти механізми формування архітектурної ідентичності, виявити закономірності її збереження і трансформації в умовах сучасних викликів. Вивчення цих питань є ключовим для формування теоретичних підходів до стійкого розвитку архітектури, що враховує як спадщину, так і потреби сьогодення.

Результати таких досліджень мають високу практичну значущість. Вони необхідні для формування архітектурної політики на локальному та національному рівнях, розробки принципів регенерації історичних середовищ, проектування нових об'єктів, які б гармонійно вписувалися в існуючий контекст і водночас відображали актуальні соціокультурні запити. Крім того, збереження ідентичності сприяє підвищенню рівня залученості громад у процеси просторового планування та зміцненню локальної ідентичності як ресурсу для сталого розвитку.

Таким чином, наукові дослідження, присвячені збереженню та розвитку архітектурної ідентичності, мають не лише культурну й гуманітарну, а й соціальну, економічну та політичну вагу. Це зумовлює їх особливу актуальність у контексті сучасних урбаністичних трансформацій і викликів, що постають перед архітектурною сферою.

Попри значний вклад авторів, які займаються питанням збереження архітектурної ідентичності, у науковій літературі бракує комплексної теоретичної методології, яка б:

- 1) формалізувала поняття архітектурної ідентичності як інтегрального показника культурно просторової спадщини;

2) поєднувала соціокультурні, економічні, просторово-урбаністичні та природно-кліматичні параметри у вимірюванні й управлінні ідентичністю;

3) враховувала специфіку постсоціалістичних та глобалізованих контекстів з їхніми парадоксами стандартизації й локальної самобутності.

Необхідно розробити комплексну теоретико методологічну основу для обґрунтування необхідності збереження та розвитку архітектурної ідентичності, що дозволить поєднати теоретичні засади з практичними інструментами управління культурно просторовим розвитком у сучасних умовах.

Отже, виявлена наукова ніша полягає в необхідності розробити комплексну теоретико методологічну основу, яка б поєднала соціокультурні, економічні, просторово-урбаністичні та природно-кліматичні параметри, сформулювала чіткі показники та інструменти для характеризувати та управління архітектурною ідентичністю в умовах сучасних викликів (глобалізація, урбанізація, кліматичні зміни, технологічні трансформації).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки наукові публікації дедалі частіше приділяють увагу еволюції теорії та практики збереження архітектурної спадщини, проте питання цілісного розуміння та управління саме архітектурною ідентичністю залишається недостатньо розкритим.

Рекомендація ЮНЕСКО щодо історичного урбаністичного ландшафту (2011) закликає поєднувати збереження з розвитком, акцентуючи на культурній автентичності. Однак документ не містить глибокого теоретичного обґрунтування інтеграції такого підходу в сучасний архітектурний дизайн [1]. Це пояснюється його нормативно-рекомендаційною природою.

У праці «The Historic Urban Landscape» (2012) запропонували інноваційний підхід до збереження міської спадщини – HUL (Historic Urban Landscape), який дозволяє інтегрувати спадщину в сучасні процеси урбанізації. Однак автори зосереджуються переважно на інституційно-практичному аспекті стратегії, залишаючи без належного теоретичного обґрунтування поняття архітектурної ідентичності як ключової категорії [2]. Причиною є націленість на прикладні інструменти управління, а не на глибокий концептуальний аналіз.

Зокрема, у дослідженні «The Evolution of Architectural Heritage Conservation in Theory and Practice.» (2024) показано, що сучасні підходи до охорони спадщини дедалі більше орієнтуються на стійкість і відновлення енергетичних ресурсів, однак відсутня чітка концептуалізація самої «ідентичності» як окремого критерію оцінки та збереження культурно просторових цінностей [3]. Причина цього криється в домінуванні інструментальних методик (наприклад, контент аналізу політик і документів) над теоретичною розробкою категорії ідентичності.

Кліматичні виклики останніх років спричинили бурхливий розвиток досліджень [4] щодо впливу кліматичних змін на матеріальну спадщину (дані про руйнівні процеси та стратегії адаптації), але майже зовсім не розглянули, яким чином збереження локальної ідентичності може підвищити соціальну стійкість громад і сприяти прийняттю адаптаційних заходів. Суб'єктивна причина невирішеності полягає в традиційному розмежуванні «матеріальних» та «нематеріальних» аспектів спадщини, що гальмує інтеграцію культурно соціальних чинників у процеси кліматичної адаптації.

Системний огляд «sense of place» у «Buildings» (2025) підкреслює багатоваріантність пізнавальних, емоційних і динамічних вимірів прив'язаності до простору, проте автори визнають брак кількісних інструментів для вимірювання та оцінювання архітектурної ідентичності та її впливу на урбаністичні рішення [5]. Об'єктивною причиною цієї прогалини є переважання якісних методів і бібліометричних технік, які важко трансформувати в прикладні керівництва з планування.

Нещодавнє дослідження в «EJ Arch» (2025) продемонструвало можливості використання кліматичних факторів як драйверів стійкого розвитку історичних центрів, проте повністю ігнорує роль архітектурної ідентичності у формуванні довіри й залученості місцевих громад до проєктів адаптації [6]. Це обумовлено нагальністю екологічних викликів, які витісняють культурно соціальні аспекти з порядку денного.

У статті «Bridging Conservation and Modernity» (2025) досліджено інтеграцію технологій і нових функціональних рішень у консерваційні практики, але автори не торкнулися аспекту збереження унікальної культурної пам'яті та символічного значення архітектурних форм для місцевої ідентичності [7]. Об'єктивна причина – пріоритет інженерних та технічних рішень над гуманітарними підходами.

У роботі «The Role of City Authenticity» (2024) аналізується зв'язок між «автентичністю» урбанізованого середовища та формуванням локальної ідентичності громад, проте відсутній практичний інструментарій для врахування цих висновків у формуванні політик охорони й розвитку міст [8]. Це зумовлено переважно теоретичним характером дослідження.

Метою публікації є розробка комплексної теоретико-методологічної основи для збереження та розвитку ідентичності архітектури.

Зокрема, науковою складовою цієї мети є формування єдиної концепції, яка поєднує соціокультурні, економічні, містобудівні та природні параметри, а також встановлення чітких показників і методики для кількісної й якісної оцінки та характеризувати архітектурної ідентичності в умовах динамічних глобалізаційних, урбаністичних, кліматичних і технологічних трансформацій.

Практична складова мети полягає в тому, що отримані результати дослідження дадуть можливість архітекторам, урбаністам та органам місцевого самоврядування впроваджувати розроблені інструменти та рекомендації безпосередньо в проєктні та планувальні процеси. Завдяки цьому практики зможуть інтегрувати концепцію розвитку та збереження ідентичності у проєктну документацію й містобудівні стандарти, підвищити культурно соціальну стійкість громад через збереження традиційної символіки й локальних наративів простору, а також обґрунтовано приймати рішення щодо адаптаційних і консерваційних заходів у відповідь на кліматичні та глобалізаційні виклики.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

- 1) Провести системний огляд існуючих теоретичних підходів до поняття «архітектурна ідентичність» та методики її вивчення.
- 2) Класифікувати основні параметри, які формують ідентичність архітектури.
- 3) Висвітлити набір індикаторів для оцінки та характеризувати архітектурної ідентичності.
- 4) Визначення ефективної методології інтеграції архітектурної ідентичності в садибну забудову на прикладі реалізованих новітніх архітектурних проєктів.
- 5) Спрогнозувати оцінку очікуваного впливу заходів збереження та розвитку архітектурної ідентичності.

Основна частина. Об'єктом дослідження виступає садибна забудова як урбанізоване середовище малого масштабу.

Основна гіпотеза дослідження полягає в тому, що запропонована комплексна теоретико методологічна модель дозволяє коректно оцінювати, характеризувати та працювати з архітектурною ідентичністю на рівні приватного сектору забудови.

В дослідженні прийнято такі припущення: по перше, локальні громади мають достатню культурно історичну спадщину для формування індикаторів ідентичності; по друге, теоретичні підходи до “духу місця” можуть бути узагальнені для приватного середовища. Спрощеннями стали: виключення з аналізу урбаністичних процесів (на різних рівнях) та зосередження лише на геометричній та соціокультурній характеристиках окремої садибної ділянки.

Дослідження здійснювалося з використанням загальнонаукових і спеціальних теоретичних методів: системного огляду літератури, феноменологічного аналізу понять “місце” та “ідентичність”, контент аналізу політичних і нормативних документів, а також методів класифікації та систематизації параметрів ідентичності. Для формування індикаторного апарату застосовано метод логіко концептуального моделювання та метод якісно структурних матриць.

Системний огляд існуючих теоретичних підходів до поняття «архітектурна ідентичність» та методики її вивчення

Результати системного огляду теоретичних підходів: проведений огляд ключових праць дозволив структурувати існуючі підходи до ідентичності архітектури за чотирма напрямками: феноменологічним, соціокультурним, економічним і просторово-урбаністичним (рис. 1).

Було виявлено, що феноменологія (Relph, Norberg Schulz, Tuan) [9 - 11] надає якісні інсайти про «дух місця», але потребує кількісної валідації; соціокультурні концепції (Hayden, Massey) [12, 13] підкреслюють значення пам'яті та динаміки спільнот; економічні підходи (аналіз успішності проєктів) не охоплюють нематеріальні чинники; просторово-урбаністичні методики (Jacobs, UNESCO) [14, 1] фокусуються на масштабі кварталів і міст. Систематизація цих напрямів заклала основу для формування моделі, що поєднує їх сильні сторони.

У методологічному аспекті сучасні підходи пропонують поєднання кількісних та якісних методів вивчення архітектурної ідентичності (рис. 2). Таким чином, системний огляд свідчить, що концепція архітектурної ідентичності має багаторівневу структуру і потребує комплексного міждисциплінарного аналізу.



Рис. 1. Ключові концепції підходів до поняття «архітектурна ідентичність» (зобр. автора)



Рис. 2. Методи вивчення архітектурної ідентичності (зобр. автора)

Класифікація основних параметрів, що формують ідентичність архітектури

На основі аналізу було запропоновано класифікаційну модель взаємодії параметрів у формуванні архітектурної ідентичності (рис. 3, 4).



Рис. 3. Класифікаційна модель взаємодії параметрів у формуванні архітектурної ідентичності (зобр. автора)

Соціокультурні параметри включають історичну спадщину, національні символи, локальні традиції, релігійні елементи, міграційні процеси, а також особливості побуту [15].

Економічні параметри проявляються через доступність житла та рівень загального добробуту, рівень локальної економіки, туристичну та інвестиційну привабливість а також дії місцевої влади [16].

Просторово-урбаністичні параметри охоплюють просторову організацію, масштаб забудови, характер забудови, планувальну структуру, зелений каркас міста тощо [17].

Важливо також відмітити значний вплив природно-кліматичних параметрів на формування архітектурної ідентичності (клімат, рельєф, гідрологію та інші).



Рис. 4. Класифікація основних параметрів, що формують архітектурну ідентичність (зобр. автора)

Характеристика наборів індикаторів для вимірювання рівня архітектурної ідентичності

На основі аналізу опрацьованих джерел [18, 19], а особливо «Can Architectural Identity Be Measured?» [20] було визначено набір індикаторів оцінки архітектурної ідентичності. Індикатори були згруповані і поділені на кількісні та якісні (рис. 5):

1) Кількісні індикатори: групи структурно-просторових, матеріально-технічних та регуляторно-управлінських індикаторів.

2) Якісні індикатори: індикатори значення, оригінальності, архітектурної мови, ментальних образів, контексту, а також візуальні та соціокультурні індикатори.



Рис. 5. Набір кількісних і якісних індикаторів для вимірювання рівня архітектурної ідентичності (зобр. автора)

Для здійснення оцінки, вимірювання та характеризувannya архітектурної ідентичності структуровано відповідні інструменти збору інформації (рис. 6).



Рис. 6. Інструменти збору інформації та вимірювання рівня архітектурної ідентичності (зобр. автора)

Визначення ефективної методології інтеграції архітектурної ідентичності в садибну забудову на прикладі реалізованих новітніх архітектурних проєктів

Для визначення необхідної методології було проведено аналіз архітектурних стилів та окремих реалізованих проєктів з використанням локальних особливостей архітектурної ідентичності:

1) Barnhouse (США) – проєктування житлових будинків у стилістиці автентичних амбарів (рис. 7, 9) [21, 23] або реконструкція старих амбарів під житлове середовище з інтеграцією сучасних технологій без втрати традиційної ідентичності (рис. 8, 10) [22, 24].



Рис. 7. Типовий американський амбар «Barn» [21]



Рис. 8. Сучасний проєкт «Sebastopol Barn House» [22]



Рис. 9. Типовий американський амбар «Barn» [23]



Рис.10. Сучасний проєкт «Red Barn House» [24]

Дана архітектурна течія використовує історичні особливості та демонструє сучасне переосмислення стилю, зберігаючи його ключові елементи та адаптуючи їх до сучасних архітектурних вимог.

2) Longhouse (Скандинавія) – приклад традиційної північної естетики (рис. 11) [25], яка завдяки мінімалізму та використанню натуральних матеріалів гармонійно перейшла в сучасну архітектуру (рис. 12) [26].



Рис. 11. Зразок старовинної будівлі «Longhouse» [25]



Рис. 12. Сучасний проєкт «Skagen Klitgard House» [26]

3) Японський сучасний дизайн (Японія) – є яскравим прикладом, який поєднує традиційні та історичні елементи будівель (рис. 13) [27] з інноваційними рішеннями сучасної японської архітектури (рис. 14) [28].



Рис. 13. Традиційний будинок в японському стилі [27]



Рис. 14. Сучасний проєкт «House U» [28]

4) SHKRUB House від Makhno Studio (Україна) – інтерпретація українських архетипів (рис. 15) [29] у приватному житті через сучасне поєднання натуральних матеріалів, етнічних мотивів і біофільного дизайну (рис. 16) [30].

Даний об'єкт – це яскравий приклад реалізації української архітектурної ідентичності у сучасному контексті, де: традиція не імітується, а трансформується.



Рис. 15. Зразок старовинної української хати [29]



Рис. 16. Сучасний український проєкт «SHKRUB House» [30]

На основі глибокого аналізу феномену збереження та розвитку архітектурної ідентичності, на прикладі різних реалізованих об'єктів, можна сформулювати комплексну методологію її інтеграції у сучасну архітектурну практику, а саме:

- 1) Міждисциплінарний аналіз і виявлення локальних ідентифікаційних кодів;
- 2) Баланс між традицією та сучасністю;
- 3) Залучення громади та персоніфікація ідентичності.

Запропонована методологія базується на міждисциплінарному підході, багаторівневій структурі оцінки та адаптивних інструментах управління, що дозволяє ефективно поєднувати традиції з сучасними вимогами розвитку середовища.

Прогнозування впливу методів збереження архітектурної ідентичності

На основі дослідження та аналізу реалізованих архітектурних проєктів, прогнозується (рис. 17), що реалізація стратегії збереження та розвитку архітектурної ідентичності сприятиме:

- 1) Підвищенню рівня задоволеності мешканців середовищем існування;
- 2) Зміцненню локальної спільноти та культурної згуртованості;
- 3) Зростанню стійкості громад до соціально-економічних криз завдяки укріпленню зв'язку з місцем.

Після чого, як наслідок, можна очікувати зростання туристичного та інвестиційного потенціалу, оскільки унікальність локальної архітектурної ідентичності є одним з головних атракторів для туристів та конкурентною перевагою.

Таким чином, запропоновані заходи можуть стати основою для довгострокового сталого розвитку сільських та міських середовищ у глобалізованому світі. Використання заходів моделювання сценаріїв,

опитування зацікавлених сторін та аналіз політик дозволить обґрунтувати доцільність і ефективність впливу архітектурної ідентичності.



Рис.17 Прогнозування впливу запропонованих заходів на локальну ідентичність
(зобр. автора)

Обговорення результатів дослідження теоретичних підходів і методики збереження та розвитку архітектурної ідентичності

Отримані результати дослідження існуючих теоретичних підходів пояснюються багатошаровою природою феномену архітектурної ідентичності. Це поняття інтегрує соціокультурні, економічні, просторово-урбаністичні та природно-кліматичні складові, що визначає необхідність міждисциплінарного підходу до його вивчення (див. рис. 1). Системний аналіз існуючих теоретичних підходів та методики показав, що найбільш життєздатною є така архітектурна ідентичність, яка базується на історичній спадковості, активній участі локальних громад у процесах містобудування, а також гнучкому поєднанні традицій та сучасних тенденцій. Таке комплексне розуміння дозволило побачити нові можливості інтеграції культурних сенсів у практику розвитку міських середовищ.

Особливості запропонованих рішень забезпечують низку переваг порівняно з уже відомими підходами у сфері дослідження ідентичності. Запропонована модель базується на кількісних та якісних методах (див. рис. 2), що дозволяє не лише об'єктивно фіксувати просторові параметри середовища, а й враховувати суб'єктивні враження мешканців про місце проживання.

Запропоновано класифікаційну модель взаємодії параметрів у формуванні архітектурної ідентичності (див. рис. 3). На відміну від окремих попередніх досліджень, що акцентували увагу переважно на соціокультурних значеннях, або на морфологічних характеристиках простору, у даному випадку було досягнуто балансу між соціокультурними, економічними, просторо-урбаністичними та

природно-кліматичними факторами (параметрами) (див. рис 4). Завдяки цьому модель є адаптивною для застосування на різних рівнях масштабування – від окремої будівлі до міського району або цілого міста. Крім того, інтеграція методів залучення громад у процес дослідження ідентичності дозволяє підвищити ефективність практичного впровадження заходів зі збереження автентичності середовища.

Слід відзначити, що оцінка архітектурної ідентичності може бути реалізована через систему індикаторів (див. рис. 5), що дозволяє робити об'єктивні висновки про стан та динаміку змін у середовищі. Індикатори, умовно поділені на кількісні та якісні, створюють двофокусну модель оцінювання. Такий підхід дозволяє одночасно враховувати матеріальні характеристики середовища та нематеріальні виміри – впізнаваність, асоціативне значення, участь громади у формуванні образу місця тощо.

Особливо важливими є методи збору даних (див. рис. 6), які стали інструментальною базою для оцінки. Їх вибір чітко демонструє міждисциплінарний характер підходу. Особливо важливим є той факт, що такі інструменти дозволяють створити просторово-часову діагностику: прослідкувати, як змінюється архітектурна ідентичність у відповідь на ті чи інші соціальні чи економічні впливи. Це перетворює ідентичність на керовану аналітичну категорію, що може бути інтегрована в процеси планування та прийняття рішень на локальному або державному рівні.

Важливою складовою розробки діючої та ефективної методології є оцінювання та характеристика реалізованих проєктів. Варто звернути увагу на глибоку структуру підходів впровадження архітектурної ідентичності, яка не є суто естетичним чи культурологічним питанням, а має чітку операціоналізовану форму з конкретними особливостями.

Яскравим прикладом збереження та розвитку архітектурної ідентичності в США є стиль «Barn House» (див. рис. 8, 10), що демонструє інтеграцію історичної спадщини в сучасний контекст. Зовнішній вигляд будівель зберігає класичну форму з двосхилим дахом, у світлих природних тонах, або в червоному кольорі, що є характерними ознаками для амбарів в США. Цей символ в сучасній архітектурі не лише зберігає матеріальну сутність амбарного стилю, але й підкреслює його історичне та культурне значення.

Вдалим прикладом сучасної інтерпретації скандинавського стилю є «Longhouse» (див. рис. 12), що зберігає ключові елементи архітектурної ідентичності: витягнуту форму, спільний дах, використання натуральних матеріалів та інтеграцію в природне середовище. Такі проєкти демонструють, як традиційні архітектурні принципи можуть бути адаптовані до сучасних потреб, зберігаючи при цьому культурну спадщину.

Сучасна японська архітектура – це баланс між минулим і майбутнім (див. рис. 14), де: традиційна естетика не копіюється буквально, а переосмислюється, створюється простір для гармонії, природи та гнучкості життя, архітектура є свідомою, інтелектуальною, але емоційно теплою. Цей підхід є прикладом збереження архітектурної ідентичності в умовах глобалізації та урбанізації.

В українському дизайні слід звернути увагу на «Shkrub House» – це сучасна приватна резиденція (див. рис. 16), яка глибоко інтегрує українську архітектурну ідентичність, не як копію минулого, а як її сучасне переосмислення через матеріали, форми та філософію простору. Силуети споруди – нагадування про українську хату, але водночас демонстрація розвитку та трансформації форми. Цей підхід доводить, що українська архітектура має свій впізнаваний код, який можна виразити не через форму хатини, а через відчуття дому, природи, спокою та глибини культури.

Методологія інтеграції архітектурної ідентичності, адаптована до садибної забудови, дозволяє формувати простори з унікальним культурним кодом. Вона сприяє підвищенню естетичної виразності середовища, укоріненню відчуття дому серед мешканців, збереженню локального ландшафту та культурних наративів. Таке бачення архітектури дозволяє їй не лише задовольняти побутові потреби, а й виконувати роль носія колективної пам'яті та ідентичності в умовах швидкої урбанізації та глобалізації

У результаті проведеного дослідження було виявлено та висвітлено, що впровадження методів збереження архітектурної ідентичності має ширший вплив, ніж лише візуально-естетичне оновлення середовища. Йдеться про трансформаційний потенціал, який мають такі методи, для формування сильної локальної ідентичності та посилення соціальної згуртованості всередині громади.

Архітектурна ідентичність у цьому контексті виступає не лише як візуальний або історичний орієнтир, а як інструмент відновлення зв'язку між мешканцем і середовищем. Коли середовище відповідає історичним або культурним очікуванням мешканців – воно стає ближчим, більш зрозумілим і прийнятним. Саме це створює позитивне середовище для емоційної прив'язаності до місця проживання. Відповідно, формується вища ступінь задоволеності життєвим простором, що впливає на психологічний комфорт, почуття безпеки та приналежності до спільноти.

Переваги запропонованих рішень обумовлюються поєднанням комплексних методів оцінювання та характеризувannya архітектурної ідентичності, що дозволяє охопити як об'єктивні параметри урбанізованого середовища, так і суб'єктивні відчуття мешканців. На відміну від аналогічних досліджень, які переважно концентрувалися на одному методі.

Таким чином, результати дослідження засвідчують, що архітектурна ідентичність перестає бути абстрактною чи романтизованою ідеєю. Вона набуває ознак операційного поняття з чітко визначеною системою координат, що дає змогу не лише фіксувати стан архітектурно середовища, а й управляти його розвитком у напрямку збереження та оновлення культурної автентичності.

Запропоновані проєктні рішення частково відповідають на поставлені проблеми, де було виявлено брак системного підходу до впровадження архітектурної ідентичності. Поєднання якісних та кількісних методів дозволяє більш комплексно охопити складну природу ідентичності міського середовища. Завдяки інтеграції об'єктивних просторових характеристик і суб'єктивного сприйняття мешканців вдалося запропонувати методологію, яка підходить як для практичного використання в проєктах, так і для наукового дослідження змін у культурній структурі урбанізованих просторів. Такий підхід пояснюється розумінням ідентичності як цілісного процесу, що формується водночас фізичними і нефізичними чинниками.

Попри досягнуті результати, дослідження має певні обмеження, які потрібно враховувати при його практичному застосуванні та подальшому розвитку. Зокрема, запропонована методика вимагає значних ресурсів для її реалізації: проведення анкетувань, збору просторових даних, організації фокус-груп, що не завжди можливо в умовах обмеженого фінансування чи браку спеціалістів. Крім того, оцінка якісних індикаторів залишається частково суб'єктивною, оскільки базується на сприйнятті респондентів, що може варіюватися залежно від соціального та культурного контексту. Окремою проблемою є обмеженість емпіричної бази, оскільки тестування методики проводилося на обмеженому наборі кейсів, що потребує подальшої верифікації результатів у ширшому географічному та культурному діапазоні.

Недоліками даного дослідження є те, що деякі аспекти аналізу архітектурної ідентичності залишилися на рівні теоретичних узагальнень, через обмежену доступність кількісних даних щодо конкретних урбанізованих середовищ. Це обмежує можливість повноцінної статистичної перевірки запропонованої моделі.

У розвитку даного напрямку дослідження перспективним виглядає розширення бази емпіричних кейсів шляхом включення урбанізованих середовищ різного масштабу і культурного профілю. Окрему увагу варто приділити розробці цифрових інструментів моніторингу архітектурної ідентичності, які дозволили б автоматизувати частину процесу збору та обробки даних. Також актуальним є поглиблення досліджень впливу глобальних трансформацій (зміна клімату або масова міграція) на архітектурну ідентичність міст у XXI столітті. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть значно

посилити теоретичну базу та практичну ефективність інструментів збереження та розвитку локальної архітектурної ідентичності.

Висновки. За результатами системного огляду існуючих теоретичних підходів до поняття «архітектурна ідентичність» та методики її вивчення встановлено, що феномен архітектурної ідентичності розглядається як багаторівневе явище, на яке виливають соціокультурні, економічні, просторово-урбаністичні та природно-кліматичні групи чинників. Систематизація літературних джерел дозволила виявити недостатню узгодженість існуючих методик щодо кількісної оцінки та характеризувannya локальної архітектурної ідентичності. Відмінністю отриманого результату є комплексне бачення архітектурної ідентичності як взаємодії матеріального середовища та соціокультурного досвіду мешканців. Це пояснюється необхідністю поєднання гуманітарного та урбаністичного підходів для повноцінного вивчення цього феномену.

У результаті виявлення та класифікації основних параметрів, таких як: соціокультурних, економічних, просторово-урбаністичних та природно-кліматичних, що формують ідентичність архітектури, вдалося визначити ключові чинники: клімат, історико-культурні наративи, соціальна активність громад, економічна стійкість локальних спільнот, особливості фізичної морфології забудови тощо. На відміну від існуючих класифікацій, у даній роботі акцентовано увагу на взаємозв'язку цих параметрів між собою. Такий результат пояснюється прагненням до інтегрального аналізу, що враховує не тільки статичні характеристики середовища, а й його динамічні трансформації.

На основі аналізу кількісних і якісних індикаторів для характеризувannya архітектурної ідентичності запропонована система оцінювання архітектурної ідентичності, базована на кількісних і якісних індикаторах, засвідчує високий потенціал для об'єктивного аналізу просторових трансформацій. Такий підхід дозволяє не лише виявити стан збереження архітектурних характеристик, а й оцінити глибину культурного зв'язку між мешканцями та середовищем. Важливим є те, що методологія включає інструменти збору даних, які відображають міждисциплінарність дослідження та дають змогу простежити динаміку змін у часовому і просторовому вимірі. Це перетворює архітектурну ідентичність на керовану аналітичну категорію, релевантну для стратегічного планування.

Під час аналізу успішних кейсів інтеграції архітектурної ідентичності в садибну забудову на прикладі сучасних реалізованих архітектурних проєктів доведено, що інтеграція ідентичності в архітектуру є можливою на різних рівнях – від наслідування естетичних форм до філософії простору. Успішні приклади з США, Скандинавії, Японії та України доводять, що сучасна архітектура може

зберігати культурний код, не втрачаючи актуальності й інноваційності. Ці проекти демонструють, що збереження архітектурної ідентичності не є обмеженням для розвитку, а навпаки – джерелом творчого натхнення та глибшого змісту простору.

Спрогнозовано очікуваний вплив запропонованих заходів щодо збереження та розвитку ідентичності на посилення локальної ідентичності, культурно-соціальної згуртованості та стійкості громад у сучасних умовах. Прогноз показав, що адаптація методології до сфери садибної забудови відкриває перспективи для створення середовищ із виразним локальним характером. Індивідуальне житло, що враховує архітектурну ідентичність, формує не лише якісний житловий простір, але й культурне тло для щоденного життя. Це сприяє формуванню місць, що є емоційно значущими для мешканців, зберігають спадкоємність локальних традицій та сприяють довготривалому укоріненню спільнот.

Нарешті, дослідження підтвердило, що збереження архітектурної ідентичності має потужний соціальний ефект. Вона виконує не лише естетичну чи культурну функцію, а є важливим чинником зміцнення згуртованості та стійкості громад. Ідентичність, втілена в архітектурі, активізує емоційний зв'язок людини з простором, стимулює участь у формуванні середовища та підвищує рівень задоволеності життям. Це виводить архітектуру за межі функціональності та перетворює її на інструмент соціального впливу й сталого розвитку.

Список літератури

1. UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/activities/638> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Bandarin F., van Oers R. The Historic Urban Landscape: Managing Heritage in an Urban Century. Chichester: Wiley-Blackwell, 2012. 236 p. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119968115>
3. Favez H. From 'Objects' to 'Sustainable Development': The Evolution of Architectural Heritage Conservation in Theory and Practice // Buildings. 2024. Vol.14, No. 8. Article 2566. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings14082566>
4. Sesana E., Gagnon A. S., Ciantelli C., Cassar J., Hughes J. J. Climate change impacts on cultural heritage: A literature review // WIREs Climate Change. 2021. Vol.12, Issue 4. Article e710. DOI: <https://doi.org/10.1002/wcc.710>
5. Bo L., Abdul Rani M. F. The Value of Current Sense of Place in Architectural Heritage Studies: A Systematic Review // Buildings. 2025. Vol. 15, No. 6. Article 903. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings15060903>

6. Samaras N. C. Managing the Cultural Heritage of Cities in Times of Climate Change: Case Study: Larissa, One of the Hottest Cities in Greece // *European Journal of Architecture and Cultural Heritage*. 2025. Vol. 4, No. 1. P. 11–19. DOI: <https://doi.org/10.24018/ejarch.2025.4.1.46>
7. Cao Z., Huang L., Mao Y., Mustafa M., Mohd Isa M. H. Bridging Conservation and Modernity: Evaluation of Functional Priorities for Architectural Heritage Adaptation in China // *Building Research & Information*. 2025. Vol. 53, No. 7. P. 833–845. DOI: <https://doi.org/10.1080/09613218.2025.2491110>
8. Nursanty E., Rusmiatmoko D., Muhammad Fahd Diyar Husni. From Heritage to Identity: The Role of City Authenticity in Shaping Local Community Identity and Cultural Preservation // *Journal of Architecture and Human Experience*. 2023. Vol. 1, No. 2. P. 131–150. DOI: <https://doi.org/10.59810/archimane.v1i2.17>
9. Relph E. *Place and Placelessness*. London: Pion, 1976. 174 p.
10. Norberg-Schulz C. *Genius loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli, 1980. 213 p.
11. Tuan Yi-Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977. 235 p.
12. Hayden D. *The Power of Place: Urban Landscapes as Public History*. Cambridge, MA: The MIT Press, 1995. 316 p.
13. Massey D. A Global Sense of Place // *Marxism Today*. 1991. June. P. 24–29. URL: <https://eclass.hua.gr/modules/document/file.php/GEO272/MASSEY%20-%20a%20global%20sense%20of%20place.pdf> (дата звернення: 21.11.2025).
14. Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House, 1961. 458 p.
15. Howard P. *The Routledge Research Companion to Heritage and Identity* / ed. B. Graham. London: Routledge, 2008. 480 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315613031>
16. Richards G. *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. London: Routledge, 2007. 347 p. ISBN 9780789031167
17. Carmona M. *Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. 3rd ed. New York: Routledge, 2021. 690 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315158457>
18. Manzo L. C., Perkins D. D. Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning // *Journal of Planning Literature*. 2006. Vol. 20, No. 4. P. 335–350. DOI: <https://doi.org/10.1177/0885412205286160>
19. Hernández B., Hidalgo M. C., Salazar-Laplace M. E., Hess S. Place attachment and place identity in natives and non-natives // *Journal of Environmental Psychology*. 2007. Vol. 27, No. 4. P. 310–319. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.06.003>

20. Baper S. Y. Can Architectural Identity Be Measured? // Buildings. 2024. Vol.14, No. 5. Article 1379. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings14051379>
21. Graber J. Barn on the Prairie: [Photograph]. Retrieved from Pinterest: <https://www.pinterest.com/pin/52143308155308054/> (дата звернення: 10.05.2025).
22. Sebastopol Barn House / Anderson Anderson Architecture // ArchDaily. 05.12.2014. URL: <https://www.archdaily.com/569805/sebastopol-barn-house-anderson-anderson-architecture> (дата звернення: 10.05.2025).
23. Red Barn. Jackson County, Indiana: [Photograph]. // Country Roads Photography. URL: <https://www.countryroadsphoto.com/Galleries/Weathered-Old-Barns/i-SjT6CH8> (дата звернення: 10.05.2025).
24. Red Barn / Roger Ferris + Partners // ArchDaily. 30.10.2019. URL: <https://www.archdaily.com/927373/red-barn-roger-ferris-and-partners> (дата звернення: 11.05.2025).
25. Skäftekärr järnåldersby och arboretum // Trippa. URL: <https://trippa.se/tripp/skaftekarr-jarnaldersby-och-arboretum> (дата звернення: 11.05.2025).
26. Skagen Klitgård House / PAX Architects // ArchDaily. 07.10.2024. URL: <https://www.archdaily.com/1007741/skagen-klitgard-house-pax-architects> (дата звернення: 11.05.2025).
27. 立礼の席 // Negoro Architecture Blog. 08.02.2019. URL: <https://www.negoro-arch.com/2019/02/08/22727/> (дата звернення: 12.05.2025).
28. House U / Shinta Hamada Architects // ArchDaily. 31.12.2024. URL: <https://www.archdaily.com/954929/house-u-shinta-hamada-architects> (дата звернення: 12.05.2025).
29. Символи України: українська хата [Відео] / ТПК MIC // YouTube. 23.09.2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_1uJEgmWZes (дата звернення: 12.05.2025).
30. Shkrub House: історії про солом'яну хатку / Makhno Studio. URL: <https://makhnostudio.com/uk/project/shkrub-house/> (дата звернення: 12.05.2025).

References

1. UNESCO. (n.d.). UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape. Retrieved April 15, 2025, from <https://whc.unesco.org/en/activities/638> (in English).
2. Bandarin, F., & van Oers, R. (2012). The historic urban landscape: Managing heritage in an urban century. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119968115> (in English).
3. Fayez, H. (2024). From 'Objects' to 'Sustainable Development': The Evolution of Architectural Heritage Conservation in Theory and Practice. Buildings, 14(8), 2566. <https://doi.org/10.3390/buildings14082566> (in English).

4. Sesana, E., Gagnon, A. S., Ciantelli, C., Cassar, J., & Hughes, J. J. (2021). Climate change impacts on cultural heritage: A literature review. *WIREs Climate Change*, 12(4), e710. <https://doi.org/10.1002/wcc.710> (in English).
5. Bo, L., & Abdul Rani, M. F. (2025). The Value of Current Sense of Place in Architectural Heritage Studies: A Systematic Review. *Buildings*, 15(6), 903. <https://doi.org/10.3390/buildings15060903> (in English).
6. Samaras, N. C. (2025). Managing the cultural heritage of cities in times of climate change: Case study: Larissa, one of the hottest cities in Greece. *European Journal of Architecture and Cultural Heritage*, 4(1), 11–19. <https://doi.org/10.24018/ejarch.2025.4.1.46> (in English).
7. Cao, Z., Huang, L., Mao, Y., Mustafa, M., & Mohd Isa, M. H. (2025). Bridging conservation and modernity: evaluation of functional priorities for architectural heritage adaptation in China. *Building Research & Information*, 53(7), 833–845. <https://doi.org/10.1080/09613218.2025.2491110> (in English).
8. Nursanty, E., Rusmiatmoko, D., & Muhammad Fahd Diyar Husni. (2023). From heritage to identity: The role of city authenticity in shaping local community identity and cultural preservation. *Journal of Architecture and Human Experience*, 1(2), 131–150. <https://doi.org/10.59810/archimane.v1i2.17> (in English).
9. Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion. (in English).
10. Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. New York, NY: Rizzoli. (in English).
11. Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press. (in English).
12. Hayden, D. (1995). *The power of place: Urban landscapes as public history*. Cambridge, MA: The MIT Press. (in English).
13. Massey, D. (1991, June). A global sense of place. *Marxism Today*, 24–29. <https://eclass.hua.gr/modules/document/file.php/GEO272/MASSEY%20-%20a%20global%20sense%20of%20place.pdf> (in English).
14. Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. New York, NY: Random House. (in English).
15. Howard, P. (2008). *The Routledge research companion to heritage and identity* (B. Graham, Ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315613031> (in English).
16. Richards, G. (2007). *Cultural tourism: Global and local perspectives*. Routledge. (in English).
17. Carmona, M. (2021). *Public places, urban spaces: The dimensions of urban design* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315158457> (in English).
18. Manzo, L. C., & Perkins, D. D. (2006). Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning. *Journal of*

Planning Literature, 20(4), 335-350. <https://doi.org/10.1177/0885412205286160> (in English).

19. Hernández, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E., & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310–319. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.06.003> (in English).

20. Baper, S. Y. (2024). Can Architectural Identity Be Measured? *Buildings*, 14(5), 1379. <https://doi.org/10.3390/buildings14051379> (in English).

21. Graber, J. Barn on the Prairie [Photograph]. Retrieved May 10, 2025, from Pinterest: <https://www.pinterest.com/pin/52143308155308054/> (in English).

22. Anderson Anderson Architecture. (2014, December 5). Sebastopol Barn House. ArchDaily. <https://www.archdaily.com/569805/sebastopol-barn-house-anderson-anderson-architecture> (in English).

23. Red barn, Jackson County, Indiana [Photograph]. (n.d.). Country Roads Photography. Retrieved May 10, 2025, from <https://www.countryroadsphoto.com/Galleries/Weathered-Old-Barns/i-SjT6CH8> (in English).

24. Roger Ferris + Partners. (2019, October 30). Red Barn. ArchDaily. <https://www.archdaily.com/927373/red-barn-roger-ferris-and-partners> (in English).

25. Skäftekärr Iron Age village and arboretum. (n.d.). Trippa. Retrieved May 11, 2025, from <https://trippa.se/tripp/skaftekarr-jarnaldersby-och-arboretum> (in Swedish).

26. PAX Architects. (2024, October 7). Skagen Klitgård House. ArchDaily. <https://www.archdaily.com/1007741/skagen-klitgard-house-pax-architects> (in English).

27. Ritual seating. (2019, February 8). Negoro Architecture Blog. <https://www.negoro-arch.com/2019/02/08/22727/> (in Japanese).

28. Shinta Hamada Architects. (2024, December 31). House U. ArchDaily. <https://www.archdaily.com/954929/house-u-shinta-hamada-architects> (in English).

29. TRK MIS. (2022, September 23). Symbols of Ukraine: Ukrainian house [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=_1uJEgmWZes (in Ukrainian).

30. Makhno Studio. (n.d.). Shkrub House. Retrieved May 12, 2025, from <https://makhnostudio.com/uk/project/shkrub-house/> (in Ukrainian).

Abstract

Roman Derpa, PhD student of the Department Theory of Architecture and Architectural Design, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Theoretical justification for the need to preserve and develop architectural identity

Object of the study: estate-type development as a small-scale urban environment. The main hypothesis assumed the possibility of creating a comprehensive theoretical and methodological model that enables the evaluation, characterization, and management of architectural identity.

The addressed problem lies in the absence of a systematic approach to the preservation and development of architectural identity under conditions of urbanization and globalization, particularly the lack of quantitative indicators and an integrated methodology capable of combining sociocultural, economic, urban-planning, and natural-climatic aspects.

As a result of the study, an interdisciplinary methodology was developed that combines quantitative and qualitative methods of analysis, including spatial measurements, surveys, focus groups, interviews, and others. A model of interaction between identity parameters (sociocultural, economic, spatial-urban, and natural-climatic) and a system of evaluation indicators divided into quantitative and qualitative categories was proposed. The model was tested on five case studies in different cultural contexts.

The interpretation of results is based on understanding architectural identity as a dynamic, adaptive, and at the same time deeply localized phenomenon. This made it possible to overcome the narrowly disciplinary approach and to form a holistic methodology.

The distinctive features of the obtained results are the complexity of the model, its scalability (from building to city), and its analytical manageability, which makes it possible to integrate identity into urban development strategies. The developed methodology contributes to improving the quality of living environments and strengthening residents' emotional attachment.

The obtained results can be applied in the fields of urban planning, architectural design, and cultural policy, especially under conditions of environmental transformation. The methodology is suitable for adaptation within communities with minimal resources – provided digital tools for data collection are available and local initiatives are supported.

Keywords: preservation; development; architectural identity; authenticity; cultural heritage; local identity; globalization; urbanized environment.